

Marzenna Zaorska [ORCID: 0000-0003-4867-770X]

prof. zw. dr hab., Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

**JOANNA KONARSKA,
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ
W UJĘCIU INTERDYSCYPLINARNYM
[OFICYNA WYDAWNICZA AFM, KRAKÓW 2019, 360 S.]**

Niepełnosprawność w ujęciu interdyscyplinarnym to monografia autorstwa Joanny Konarskiej, która stanowi kompendium pokazujące wielostronne podejście do zagadnienia niepełnosprawności z punktu widzenia wybranych dyscyplin i subdyscyplin z obszaru nauk społecznych. Książka przedstawia zagadnienie niepełnosprawności w wymiarze stanu i zjawiska w aspekcie teoretycznym oraz przeniesienia realizowanych analiz na grunt konkretnych działań praktycznych.

W oparciu o doświadczenia zawodowe w pracy z osobami niepełnosprawnymi (jako psycholog i pedagog specjalny) oraz kontakt z osobą bliską doświadczającą niepełnosprawności, Konarska przygotowała opracowanie wpisujące się w nurt autorefleksji nad retrospektywą, terażniejszością i możliwą perspektywą dylematu niepełnosprawności wkomponowanego w zgeneralizowany dyskurs międzydyscyplinarny. Szczególną uwagę przywiązuje do wizji niepełnosprawności pojawiających się w psychologii rehabilitacji, pedagogice

specjalnej, socjologii, a także w unormowaniach prawnych regulujących status niepełnosprawności i osób z niepełnosprawnościami we współczesnych aktach prawa międzynarodowego i polskiego.

Książka składa się z określonych elementów strukturalnych tak skonstruowanych i wzajemnie powiązanych, aby zarysować kwestie niepełnosprawności w kontekście: ogólnospołecznym; sub- i dyscyplinarnym; praktycznym; koncepcji i modeli niepełnosprawności; środowisk społecznych znajdujących się w bezpośrednim lub pośrednim powiązaniu z niepełnosprawnością oraz okresów życia człowieka, w których niepełnosprawność w specyficzny sposób kreuje rozwój, aktywność, samodzielność i samorealizację osoby ludzkiej.

Monografia poza spisem treści w języku polskim i angielskim, wprowadzeniem oraz bibliografią, obejmuje dziewięć rozdziałów szczegółowych. We wprowadzeniu przedstawiono celowość opracowania, drogę wiodącą do jego przygotowania, osobiste uwarunkowania – profesjonalne i rodzinne – (na)pisania książki, a także krótki opis jej struktury.

Treści rozdziału pierwszego pt. *Różnorodność ujmowania problematyki niepełnosprawności* pokazują niepełnosprawność z punktu widzenia psychologii rehabilitacji, psychologii klinicznej, pedagogiki specjalnej, medycyny, nauk technicznych i informatyki, socjologii oraz nauk o sztuce i kulturze – ze szczególnym uwzględnieniem muzykoterapii i arteterapii.

W rozdziale drugim pt. *Programy badań nad niepełnosprawnością i kierunki działań podejmowane niezależnie przez wielu specjalistów* prezentowane są wyselekcjonowane, aktualne koncepcje, podejścia i wyniki badań naukowych nad zagadnieniem niepełnosprawności w obszarze pedagogiki specjalnej, psychologii rehabilitacji i antropologii społecznej. Podkreślono także potrzebę ich skoordynowania w aspekcie celów badawczych, terminologii czy zakresu kompetencji. Jeśli chodzi o obszar antropologii społecznej ma miejsce odwołanie do badań genderowych, badań regionalnych ulokowanych w polu działań służb społecznych oraz innych wymiarów lokalnej działalności na rzecz niepełnosprawności, nacełowanych na rozwiązania praktyczne, a także do badań socjologicznych w połączeniu z działaniami władz państwowych, jak również do podejścia Kościoła wobec niepełnosprawności.

Płaszczyzna psychologiczno-pedagogiczna: dzieci i młodzież z niepełnosprawnością a rodzice, rodzeństwo i terapeuci to rozdział, w którym przedstawiono rozważania na temat sytuacji edukacyjnej, ale także sytuacji społecznej dzieci z niepełnosprawnościami w systemie edukacji i w relacjach z rodzeństwem. Dodatkowo oczekiwania rodziców i terapeutów, wynikające z podejmowanych i realizowanych relacji między sobą, których podmiotem jest dziecko z niepełnosprawnością, ma kontinuum spełniania i niespełniania oczekiwań w różnorodnych konfiguracjach definiowanych uwarunkowaniami osobowymi (indywidualnymi), społecznymi i komunikacyjnymi. Włączono także własne propozycje działań służących minimalizowaniu zakłóceń w danych relacjach.

W rozdziale czwartym – *Plaszczyzna socjologiczno-psychologiczna: otoczenie i aktywność społeczno-zawodowa* – następuje odwołanie zarówno do wybranych tez artykułowanych w literaturze przedmiotu, jak i do autorefleksji nad ogólnospołecznymi i psychologicznymi aspektami niepełnosprawności i choroby w percepcji osoby doświadczającej oraz doświadczonej ich konsekwencjami, a także ludzi funkcjonujących w polu relacji z takimi osobami. Szczególną uwagę zwrócono na możliwe zagrożenie osamotnieniem, a nawet alienacją na tle obecności niepełnosprawności i/lub poważnej choroby przewlekłej.

W kolejnym rozdziale *Long-lifetime rehabilitation, czyli rehabilitacja przez całe życie* przedstawiono specyfikę potrzeb rozwojowych, edukacyjnych, rehabilitacyjnych i terapeutycznych w perspektywie okresów rozwojowych, począwszy do sytuacji niepełnosprawności wrodzonych i pojawiających się w okresie wczesnego dzieciństwa, przez niepełnosprawność nabywaną w okresie adolescencji, wczesnej i średniej dorosłości, po okres senioralny, późnej dorosłości. Zawarto także apel o płynne łączenie wsparcia specjalistycznego przechodzącego przez wszystkie okresy rozwojowe i zależnie od czasu oraz okoliczności nabywania/nabycia niepełnosprawności. Ponadto opisano wybrane przykłady dobrych praktyk w polu działań rehabilitacyjnych (program Lebenshilfe, czyli rehabilitacja zintegrowana przez całe życie, holenderski program dla seniorów, „Małopolski Tele-Anioł”, czy mieszkania wspomagane dla osób z niepełnosprawnością sprzężoną). Zasygnalizowano też refleksje własne co do dyskutowanych w tej części opracowania zagadnień.

Treści rozdziału szóstego pt. *Niepełnosprawność nabyta* dotyczą niejednoznaczności oraz różnorodności problemów związanych z aktywnością społeczno-zawodową osób z niepełnosprawnością nabywaną w różnych okresach rozwojowych, jak również sytuacji osób dorosłych z nabywaną niepełnosprawnością w okolicznościach braku realizacji lub ograniczonej realizacji danego typu aktywności.

Rozdział siódmy *Geriatrya i niepełnosprawność* obejmuje problematykę opieki i wspomagania osób starszych. Nie tylko koncentruje się on na rozważaniach dotyczących istoty geriatry i gerontologii, w tym na tle uwarunkowań polskich, ale również na specyfice aktywności seniorów oraz roli wolontariatu w ich aktywizacji, jako obopólnej relacji między seniorem a wolontariuszem.

W rozdziale ósmym pt. *Pomoc społeczna, organizacje pozarządowe, wolontariat* pokazano istotę oraz znaczenie wskazanych w tytule instytucji i organizacji, a także podejmowanych przez nie działań na rzecz wspomagania ludzi z niepełnosprawnościami, poważnymi chorobami i seniorów. Natomiast w rozdziale dziewiątym podano prawne aspekty niepełnosprawności ustanawiane w aktach prawa międzynarodowego i polskiego, np. w Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych przyjętej przez ONZ w 2006 roku.

W podsumowaniu należy podkreślić, że recenzowaną monografię można postrzegać jako reasumpcję współczesnych poglądów i podejścia do problematy-

ki niepełnosprawności nie tylko w kontekście interdyscyplinarności, ale również szerokiego spojrzenia na możliwą wielość ujęć niepełnosprawności w ramach kryterium: terminologicznego, rozwojowego, funkcjonalnego, społecznego, rehabilitacyjno-edukacyjnego, terapeutycznego, a także zależności mających miejsce w sieci relacji społecznych i międzyludzkich z podmiotami w niejednoznacznym zakresie powiązanymi z niepełnosprawnością (bezpośrednio, pośrednio lub niepowiązanymi).

Jest to opracowanie, które pokazuje niepełnosprawność w perspektywie nieobecnej dotychczas w literaturze naukowej, w której wiązane są wizje niepełnosprawności proponowane przez: pedagogikę specjalną, psychologię kliniczną, psychologię rehabilitacji, medycynę, socjologię, prawo, nowe technologie informacyjno-komunikacyjne, a także nauczanie Kościoła, działania praktyczne pomocy społecznej, organizacji pozarządowych i wolontariatu. Konarska prezentuje opracowanie, w którym czytelnik interesujący się problematyką niepełnosprawności i starości znajdzie odpowiedzi na wiele pytań pojawiających się pod adresem (z)rozumienia ich istoty wkomponowanej w odczucia pojawiające się w polu indywidualnych i społecznych percepcji i recepcji tych stanów, a także zjawisk odniesionych do osoby ludzkiej.